

Een krachtige rijksoverheid is nodig voor de ontwikkeling van steden

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voert voor de ministeries van Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een opdracht over Smart Cities uit. In het kader van deze opdracht zijn in september en oktober vier cocreatiesessies voor ongeveer 100 stakeholders uit het Smart Cities ecosysteem georganiseerd. Het doel van de sessies betrof inzicht te verkrijgen in gewenste en noodzakelijke Smart City inzet op Rijksniveau. In dit memorandum worden de meest prangende inzichten gepresenteerd. Het betreft een breed gedragen advies opgesteld door een projectgroep bestaande uit de volgende partijen: FME, Future City Foundation, G5, G40, The Hague Security Delta, PBLQ, RVO, Trade & Innovate NL, VNG en WorldStartup.

12 november 2020

De effecten van technologie en innovatie werken als een katalysator voor de ontwikkeling van steden. Innovaties voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling, klimaatadaptatie, energietransitie, mobiliteit, veiligheid, de woonopgave, onderwijs en (medische) zorg kunnen de steden helpen de 21ste eeuw goed door te komen. Gemeenten werken hard aan manieren om grip te krijgen op nieuwe kansen en bedreigingen die voortkomen uit deze ingrijpende veranderingen. Met behulp van lokale en internationale partnerschappen zijn indrukwekkende innovaties en transformaties ontwikkeld die op dit moment nog één ding missen: de kracht van het Rijk om massa en impact te maken.

De afgelopen jaren is het thema Smart Cities op nationaal niveau vanuit de uitvoering opgepakt. Beleidsterreinen van verschillende ministeries raken aan het thema, er is echter geen gedeelde visie hoe technologisering en digitalisering in de stad kan worden benut. Hierdoor mist regie en samenhang.

De Rijksoverheid is hard nodig als één van de kernspelers, naast gemeenten, bedrijven, kennisinstellingen, andere betrokken organisaties en burgers. We werken samen in coalities, vanuit individuele krachten en posities aan de aanpak van grote vraagstukken uit onze strategische agenda's. Dit memorandum is een uitnodiging aan het Rijk om een stevige rol te vervullen. In diverse ministeries zijn beleidsmedewerkers en afdelingshoofden actief rond het thema. De helpende hand van de ambtelijke top ontbreekt vooralsnog en er is nog geen team dat zich kan inzetten voor regie op (inter)departementale inzet en het maken van tempo. Die functies zijn zeer gewild.

Samen slimmer, sneller én verder

De Rijksoverheid is voor steden een cruciale speler. Onderstaand worden de belangrijkste adviezen uit de cocreatiesessies geformuleerd over benodigde Rijksinzet om door te pakken en door te bouwen aan de weerbare, duurzame en leefbare stad.

Creëer regie voor digitalisering van en in de stad

De stad is een magneet waar digitalisering, veiligheidsdreigingen en de klimaat-, mobiliteits- en energietransitie samenkomt. Gemeenten zetten zich in voor innovatie, maar logischerwijs vanuit een lokale bril en met beperkte capaciteit voor gemeente-overstijgende vragen en achterliggende principes van transformaties. Inzet van het Rijk is essentieel om met helix-partners koers te bepalen richting een toekomstbestendige stad:

- ✓ Integraliteit is meer dan de som der delen en komt niet vanzelf tot stand. Ontwikkel daarom governance voor de Smart City met als doel de basis op orde te krijgen, de onderliggende opgaven integraal aan te pakken en tegenmacht te organiseren richting grote online platformen en techgiganten.
- ✓ De mens centraal stellen, is een positie die je invulling moet geven. Stel hiervoor duidelijke overkoepelende spelregels en minimale vereisten op die duidelijk maken waar een Smart City ontwikkeling en toepassing aan moet voldoen.
- ✓ Faciliteer lokaal en organiseer nationaal het democratisch debat om sturing te geven aan de inrichting van de slimme stad. Een moreel beraad zal bijdragen aan het voorkomen van disruptie van de samenleving en terecht - dus niet blind - aan vertrouwen bouwen.

Faciliteer kracht om massa te maken

Digitale oplossingen bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Daar waar slimme oplossingen klaar zijn voor opschalen, moet kunnen worden doorgepakt - en daar heeft het aan ontbroken. Om ze nog veel beter voor de samenleving te benutten, is Rijksinzet nodig:

- ✓ Faciliteer regelruimte en experimenteeruimte om in publieke ruimten te innoveren. Wetgeving staat dat nu in de weg of ontbreekt. Standaardiseer waar dat nodig is om nieuwe normen als bodem voor een volgende ontwikkeling te borgen.
- ✓ Om versnelling en opschaling van succesvolle pilots te operationaliseren, moeten geleerde lessen als uitgangspunt worden genomen voor doorontwikkeling en worden vertaald naar beleid, standaarden en wetgeving.
- ✓ Om kennis op te halen uit andere landen, om er ideeën heen te exporteren en om bedrijven en kennisinstellingen kansen te geven, moet een (Sustainable) Smart Cities exportagenda worden opgesteld die nauw aansluit op onze eigen implementatieagenda.
- ✓ Slimme oplossingen die duurzaamheid, inclusiviteit en leefbaarheid nastreven, hebben veelal complexe business cases. Hiervoor dient ruimte te worden geboden aan nieuwe financiële denkmodellen. Daarnaast moeten budgetten en regelingen worden ontsnipperd. Door lokale (herstel)fondsen te koppelen aan nationale groeifondsen en Europese subsidieregelingen, zijn wij in staat een goede thuismarkt voor welvaart en welzijn te creëren.

Borg de samenhang en werk opgavegericht

Samenwerking binnen de 4-helix is een belangrijke randvoorwaarde voor het ontwikkelen en opschalen van technologie voor maatschappelijke uitdagingen. Ondanks een veelheid aan lokale energie en enthousiasme om onderling kennis te delen, ontbreekt de samenhang. Om de lappendeken van initiatieven te ontsluiten en te benutten, adviseren wij het volgende:

- ✓ Omarm het coalitie-model als organisatievorm voor helix-samenwerking waarbij gelijkwaardigheid van de deelnemers centraal staat. Versterk - en investeer in - bestaande governance in plaats van nieuwe te ontwikkelen. Pak een sterke coördinatierol om (nieuwe) coalities onderling te verbinden en ondersteun het proces met financiële middelen. Stel ten slotte duidelijke doelen op door te focussen op de SDG's en hun meerwaarde in het leven van inwoners.
- ✓ Regelmatig krijgen gemeenten vanuit het Rijk de vraag wat het beleid, de richting, zou moeten zijn. Richt voor deze behoefte een iteratief proces in zodat beleid op basis van nieuwe (lokale) inzichten kan worden vernieuwd. Dit biedt mogelijkheden om vanuit publiek belang veerkrachtig om te kunnen gaan met de enorm snelle ontwikkeling die de Smart City van ons vraagt.
- ✓ Om de intrinsiek complexe opgaven aan Rijkszijde goed te regisseren, is er behoefte aan goede spelverdeling. Richt binnen het Rijk een interdepartementale Smart City directie op, werkzaam in een netwerk van departementen en agentschappen, die opereert als één overheid en zich zal inzetten voor het verbinden en realiseren van nationale en lokale agenda's.

Help steden actief om succesvol te zijn in de 21ste eeuw

Stedelijke uitdagingen worden steeds complexer. Om alle opgaven en doelen te bereiken, moeten publieke en private stakeholders op alle niveaus substantieel, in verbinding en versneld gaan vernieuwen. Leiderschap met bijbehorende top-down dynamiek is nodig om de tijdelijke golf van enthousiasme verder te brengen naar een blijvende verandering met impact. Wij zien in het SGO een belangrijke partner om steden en het innovatieve ecosysteem van bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties succesvol te laten zijn in de 21ste eeuw. Dit succes biedt kansen om - naast de ontwikkeling van mooie en robuuste stedelijke gebieden - Nederland in staat te stellen koers te houden in een wervelende mondiale werkelijkheid.

Het volgende kabinet zal stappen moeten zetten richting digitalisering en de impact daarvan op de leefomgeving van burgers. De komende maanden willen wij voorsorteren op deze ontwikkeling en in gezamenlijkheid met hoge prioriteit verder werken om tot resultaat te komen.